

Sosiaali- ja terveysministeriö
Diaarinumero VN/35922/2023

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto asiakasmaksulaista sosiaali- ja terveysministeriölle

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) kiittää sosiaali- ja terveysministeriötä mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle ambulanssikuljetusten ja ensihoitopalveluun sisältyvien kuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun uudistamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksumuutoksia koskevaksi lainsäädännöksi sekä niin sanottuun asiakasmaksuasetukseen ehdotettavista muutoksista ja asetuksen perustelumuistioluonnoksesta.

Esitysluonnoksen keskeiset ehdotukset

Esitysluonnoksessa ehdotetaan ambulanssikuljetusten ja ensihoitopalveluun sisältyvien kuljetusten siirtämistä sairausvakuutuksen sijaan hyvinvointialueiden järjestämis- ja rahoitusvastuulle. Hyvinvointialueille säädettäisiin samalla mahdollisuus periä kuljetuksista hieman nykyistä sairausvakuutuslaissa säädettyä omavastuuta korkeampi asiakasmaksu.

Nykyistä asiakasmaksujen indeksitarkistuksia koskeva sääntelyä ehdotetaan uudistettavaksi siten, että jatkossa asiakasmaksujen, pitkäaikaisten palvelujen käyttövarojen ja tulorajojen euromääriä tarkistettaisiin vuosittain hyvinvointialueiden hintaindeksin muutoksen mukaisesti. Lisäksi korotettaisiin maksua, joka voitaisiin periä tietyistä peruuttamattomista käynneistä ja palveluista, sekä laajennettaisiin maksun soveltamisalaa tiettyihin, niin sanottuihin perheoikeudellisiin palveluihin sekä lapsen ja vanhemman välisiin tuettuihin ja valvottuihin tapaamisiin.

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Lastensuojelun Keskusliitto ei kannata asiakkaiden maksurasitteen kasvattamista entisestään. Jo nyt Suomessa kotitalouksien maksettavaksi jäävät terveydenhuollon asiakasmaksut ovat suurempia kuin EU:n keskiarvoon kuin muihin Pohjoismaihin verrattuna. Vastaavasti myös valtio käyttää asukasta kohden terveydenhuoltoon vähemmän varoja kuin muut EU-maat ja Pohjoismaat ([OECD State of Health in the EU: Suomi: Maan terveysprofiili 2023 sivu 3](#)). Myös lääkkeitä maksettavat omavastuuosuudet ovat Suomessa verrattain korkeampia kuin muissa EU-maissa ja Pohjoismaissa.

Ottaen huomioon myös tällä hallituskaudella sosiaaliturvaan tehdyt leikkaukset, terveydenhuollon asiakasmaksujen korotukset, lääkkeiden arvonlisäveron korotus sekä asiakasmaksujen maksukaton korotus, voivat näiden sekä nyt esitettävien asiakasmaksumuutosten yhteisvaikutukset johtaa kohtuuttomiin tilanteisiin etenkin pienituloisten ja paljon palveluita käyttävien ihmisten ja perheiden sekä vammaisten kohdalla. LSKL pitää erittäin ongelmallisena, ettei näiden muutosten yhteisvaikutuksia ole arvioitu.

Vaikka esitetyt muutokset eivät pääsääntöisesti koske lapsia, voi niillä olla merkittäviä välillisiä vaikutuksia, joista on luonnosesityksen lapsivaikutusten kohdalla tunnistettu vain osa. Lasten hyvinvoinnin ja kasvatuksen kannalta on olennaista myös vanhempien mahdollisuus käyttää sosiaali- ja terveystaloudellisia ongelmia.

Asiakasmaksuihin ehdotetut muutokset

Luonnosesityksen mukaan ensihoitopalvelun asiakasmaksu ja ensihoitopalveluun sisällyttämistä kuljetuksista perittävä maksu olisi suurempi kuin nykyinen sairausvakuutuslain mukainen omavastuu. Tosin jatkossa maksettava maksu kerryttäisi maksukattoa. Nykyisen lain mukaan vastuu maksukaton seurannasta on asiakkaalla, mitä voidaan pitää ongelmallisena, sillä kaikilla asiakkailla ei välttämättä ole osaamista tai voimavaroja maksukaton täyttymisen seurantaan.

Vaikka hyvinvointialueiden on lain mukaan huojennettava tai jätettävä maksut perimättä ihmisiltä, joilla ei ole varaa maksaa palveluista tai jotka voisivat ajautua maksujen myötä vararikkoon, voi maksujen kertyminen kasvattaa ihmisten taloudellista ja henkistä kuormitusta ennen kuin huojennuksesta tai perimättä jättämisestä päätetään. SOSTEn syksyllä 2023 tekemän [selvityksen](#) mukaan hyvinvointialueiden alentamiskäytännöt olivat vaihtelevia ja alennuksen hakeminen oli monimutkaista. Voitanee siis pitää todennäköisenä, että kaikki alennukseen oikeutetut ihmiset tuskin omaavat osaamista tai voimavaroja sen hakemiseen.

Asiakasmaksujen indeksitarkistuksia esitetään sidottaviksi hyvinvointialueiden hintaindeksiin. Esityksessä tunnistetaan, että se tulee kasvattamaan erityisesti tasasuuruksia asiakkaiden maksuja. Maksut tulisivat nousemaan myös alle 18-vuotiaista noin 6 %:lla. LSKL muistuttaa, että lapsen oikeuksien komitea on kiinnittänyt huomiota terveystaloudelliseen saavutettavuuteen ja kehottanut valtioita poistamaan käyttömaksut kokonaan (Yleiskommentti nro 15, kohta 114 c).

Käyttämättä jäävien käyntien asiakasmaksuista

Luonnosesityksessä esitetään käyttämättä jäävistä käynneistä perittävää asiakasmaksun soveltamisalan laajentamista kattamaan ns. perheoikeudelliset palvelut sekä lapsen ja vanhemman väliset tuetut ja valvotut tapaamisen.

Lastensuojelun Keskusliitto ymmärtää käyttämättä jäävistä perheoikeudellisista käynneistä aiheutuvan hyvinvointialueille kustannuksia ja sen, ettei kyseisiä aikoja saada näissä tilanteissa tarjottua eteenpäin muille niitä tarvitseville. Keskusliitto nostaa kuitenkin esille huolen siitä, voiko ehdotettu sääntely kääntyä joissakin tilanteissa lapsen edun vastaiseksi, jos vanhemmat eivät ehdotettujen maksujen pelossa uskalla

enää sitoutua tuettuihin tai valvottuihin tapaamisiin. Tätä toki osaltaan lieventää se, ettei maksua voida periä, ellei vanhempi tai hänen edustajansa ole ilmoittaneet tämän osallistuvan käynnille. On kuitenkin syytä huomata, että monesti tuetuissa tai valvotuissa tapaamisissa käyvillä vanhemmilla on esimerkiksi lapsiperheköyhyyttä ja/tai elämänhallinnan haasteita ja elämäntilanteet voivat kriisiytyä nopeallakin aikataululla, vaikka tällä alun perin olisi ollut aito tahtotila osallistua tapaamiseen. Tämän vuoksi tarkoituksenmukaisempaa olisi motivoida vanhempia käyttämään sovitut ajat, eikä rankaista heitä muutenkin haastavassa elämäntilanteessa. Tapaamisoikeudessa on kyse ennen kaikkea lapsen oikeudesta luoda ja säilyttää suhde myös siihen vanhempaansa, jonka luona lapsi ei asu.

LSKL muistuttaa, että lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu (3 artikla). Luonnosesityksessä esitettyjä muutoksia on kuitenkin arvioitu varsin suppeasti lähinnä perheiden taloudellisen rasituksen mahdollisen kasvun näkökulmasta.